

Ἡ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Διὰ μὲν τὰς Ἀθήνας Δραχ. ν. 6
Διὰ δὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἐπαρχίας. 7
Διὰ δὲ τὸ Ἐξωτερικὸν φράγκα χρυσ. 8
Διὰ δὲ τοὺς ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ τῆς Ἀνατολῆς
μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν 10
Οὐδεμία πληρωμὴ γίνεται ἄνευ ἀποδείξεως.
Πᾶσα δὲ ἀπόδειξις πληρωμῆς πρέπει νὰ ᾖ ἔντυπος καὶ νὰ
φέρῃ τὴν Ἑπογραφὴν καὶ τὴν Σφραγίδα τῆς Διευθύνσεως.

Συντάσσεται ὑφ' οὗ καὶ ἀνέκαθεν ὄρους.

Ἐπιστολαί, ὡς καὶ πᾶν ἔγγραφον, ἐπιγράφονται
Πρὸς τὴν **Σύνταξιν τῆς Θρησκευτικῆς**
ἐφημερίδος «Σιών» εἰς Ἀθήνας.
Ἐκδίδεται τετράκις τοῦ μηνός.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ Διευθύνσει τῆς θρησκευτικῆς ἐφημερίδος
Σιών (Παρὰ τῇ Ἀγ. Εἰρήνῃ, ὁδ. Καρόρη, ἀριθ. 7)
Ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς κ. κ. ἀν-
ταποκριταῖς αὐτῆς.
Διατρίβαι σύντομοι καὶ σύμφωνα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐφη-
μερίδος γίνονται δεκταὶ πρὸς καταχώρησιν.

«Καθεύδοντες διατελοῖτε ἂν, εἰ μὴ τινα ἄλλον
ὁ Θεὸς ἐπιπέμψῃ κηδόμενος ὑμῶν»
Σωκράτης.

«Ἦξει ἐκ ΣΙΩΝ ὁ ρυόμενος . . . ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται
νόμος, καὶ κρινεῖ ἀνά μέσον τῶν ἐθνῶν»
Ἡσαίας.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΚΥΡΙΑΚΗ Ζ΄. ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ.

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΦΟΡΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΝΙΚΑΙΑ.

«Συναγάγετε αὐτῷ
τοὺς δούλους αὐτοῦ».

Ἐπειδὴ οἱ Θεοφόροι Πατέρες μετὰ τοὺς ἱε-
ροὺς Ἀποστόλους τρανῶς τὴν Θεότητα καὶ τὸ
ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ ἀνεκήρυξαν, ἐπειδὴ ἀμέσως
τῇ ἐπομένῃ Κυριακῇ ἡ Ἐκκλησία ἐν ἐπισημο-
τάτῃ δογματικῇ ἐννοίᾳ θέλει ἐορτάσαι τὸ συγ-
κάθεδρον καὶ ὁμότιμον τοῦ Υἱοῦ τῷ Πατρὶ, πρὸς
δὲ, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν
ἐποχὴν ταύτην τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τοπικὰς
συνήρχοντο συνελεύσεις, κατὰ τὸ παράδειγμα
τῶν Ἀποστόλων (Πράξ. ἡ', 16), πρὸς συνδιά-
σκεψιν περὶ τῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλη-
σίας πραγμάτων (α), διὰ ταῦτα ἡ ἁγία ἡμῶν
Μήτηρ Ἐκκλησία τὴν Ζ΄ ταύτην ἀπὸ τοῦ Πά-
σχα Κυριακὴν, μικρὸν πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς,
ὥρισε πρὸς μνήμην τῶν ἁγίων τούτων Θεο-
φώρων Πατέρων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι
συνελθόντων, κοινῇ δὲ γνώμῃ καὶ πίστει ὀρι-
σάντων καὶ παραδόντων ἡμῖν τὸ μακάριον καὶ
σεπτὸν **σύμβολον**, ὅπερ, κατὰ τὸν ὑμνογρά-
φον τῆς ἐορτῆς, «ἐν βραχεὶ ῥήματι καὶ πολλῇ
συνέσει θεογράφως διεχάραξαν».

Σύμπασα ἡ Ἀποστολικὴ ἀρχαιότης, πάντες
οἱ πρῶτοι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι, γενικῶς ἐπί-
στευον, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἦν Θεὸς ἐκ Θεοῦ, συν-
ἀναρχος καὶ συναίδιος τῷ Πατρὶ, ὅτι τὸ πά-
θος αὐτοῦ συνέβη μὲν ἐν ἱστορικῷ χρόνῳ ἐπὶ
Ποντίου Πιλάτου, πλην τοῦτο προαιωνίως
ἦν ὠρισμένον ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Ἰη-
σοῦς ἤδη ἦν «ἀρχὴν ἑσφαγμένον πρὸ καταβολῆς
κόσμου» (Ἀποκ. ιγ', 8), ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθε
παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον,
καὶ ὅτι ἀφῆσας τὸν κόσμον ἐπορεύθη πρὸς τὸν

(α) Κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγὰς δις τοῦ ἔτους ὤφειλε νὰ
συγκαλεῖται Σύνοδος Ἐπισκόπων πρὸς διευθέτησιν τῶν Ἐκκλησια-
στικῶν πραγμάτων, καὶ ὁρισμένως κατὰ τὸν Ε' Κανὸνα τῶν ἁγίων
Ἀποστόλων τῇ δ' ἐβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τῇ 12 τοῦ Ἑπε-
ρεταίου μηνός ἤτοι τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός· γράφουσιν δὲ Ὑπερ-
βερταίου, διότι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου
μέχρι τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ μακεδονιστῶν ὠνομάζοντο οἱ μῆ-
νες. Κατὰ τινὰς αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ ὥρισαν τὰς δις τοῦ ἔτους
ταύτας συνελεύσεις, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀφρικανικῶν συνε-
δρίων, δις τοῦ ἔτους καὶ κατὰ τὰς αὐτὰς περίπου ἐποχὰς συγκαλου-
μένων.

Πατέρα (Ἰωάν. ιγ', 20), ὅτι ὁ Υἱὸς ἐν τῷ
Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ ἐστίν (Ἰωάν. ιδ',
11), ὅτι ἀναληφθεὶς ἐδοξάσθη τῇ δόξῃ, ἣ εἶχε
παρὰ τῷ Πατρὶ, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι (Ἰω.
ιζ', 5), καὶ τέλος, ὅτι «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ
ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος
(Ἰωάν. α', 1).

Ἐναντίον τῆς σαφοῦς ταύτης διδασκαλίας
καὶ γενικῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβύτερος Ἀρειὸς ἐδίδασκεν,
ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστός, δὲν εἶναι σύγχρονος οὐδὲ συναίδιος
τῷ Πατρὶ, ἀλλ' ὅτι εἶναι πλάσμα, εἶναι κτί-
σμα, καὶ ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν ὁ Υἱὸς
δὲν ὑπῆρχεν, «ἦν, ὅτε οὐκ ἦν».

Ἡ διδασκαλία αὕτη ἐπὶ μακρὸν ἐτάραττε
τοὺς πιστοὺς, ἐδίχαζε τὰς γνώμας, ὁ δὲ Ἀρειὸς
διὰ τῶν ἐπιμυλίων (α), ὁδοιπορικῶν καὶ ναυ-
τικῶν αὐτοῦ ἀσμάτων ἐξηκολούθει ἐξαπλῶν
καθ' ἑκάστην τὴν δυσώδυμον αὐτοῦ αἵρεσιν.
Ἐφ' ᾧ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐκ πάσης τῆς
Οἰκουμένης τοὺς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας Πα-
τέρας ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συγκαλέσας, τῇ
20 Μαΐου τῆς ιγ'. Ἰνδικτιῶνος τὸ 325 (Μελετ.
Ἐκκλ. Ἱστορ. Α' σ. 330), τὰ τε πρὸς συντή-
ρησιν αὐτῶν δαφνιδῶς χορηγεῖσθαι προσέταξεν,
αὐτὸς τε συμπαραδρεύων ἐνουθέτει πάντας τοὺς
Ἐπισκόπους, ἵνα ἔχωσιν εἰρήνην πρὸς ἀλλή-
λους καὶ ὁμόνοιαν εἰς τὰ τῆς πίστεως.

Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς
Συνόδου Θεοδώρητος ὁ Κύριος ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς·

«Συνελλυθέντων δὲ πάντων (ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν
αὐτῶν) οἶκον μέγιστον ἐν τοῖς βασιλείοις ἡνῶρεπι-
σεν ὁ βασιλεὺς, βάθρα καὶ θρόνους ὅτι μάλιστα
πλείστους τεθῆναι κελεύσας, τῷ τῶν Ἀρχιερέων
ἀποχρῶντα Συλλόγῳ· οὕτω τὸ πρέπον αὐτοῖς εὐ-
τρεπίσας γέρας, εἰσελθεῖν τε ἐπέτρεψε καὶ περὶ τῶν
προκειμένων βουλευσασθαι. Εἰσελήλυθε δὲ καὶ αὐ-
τὸς ἐσχάτος σὺν ὀλίγοις, ἀξιέπαινον μὲν ἔχων τὸ
μέγεθος, ἀξιάχαστον δὲ τὴν ὥραν, θαυμασιωτέραν
δὲ τὴν τοῖς μετώποις ἐπικαθημένην αἰδῶ. Θρόνον
δὲ μικροῦ τεθέντος ἐν μέσῳ κεκάθικεν, ἐπιτρέψαι
τοῦτο τοὺς Ἐπισκόπους αἰτήσας· σὺν αὐτῷ δὲ ἄ-
πας ὁ θεὸς ἐκεῖνος ἐκαθέσθη χορός. Παραυτίκα δὲ

(α) Ὁ Ἀρειὸς, ἵνα σαγηνεύσῃ πολλοὺς ἐκ τῶν τοῦ ὄχλου εἰς τὴν
αἵρεσιν αὐτοῦ, εἶχε τονίσει ὅθεν πρὸς ψυχαγωγίαν τῶν μυλῶν,
τῶν ὁδοιπόρων καὶ ναυτικῶν διάφορα ἄσματα, ἐν οἷς εἶχεν ἐνσπεί-
ρει τὰ ζιζάνια τῆς κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ βλαστημίας αὐτοῦ·
ἐπέγραφε δὲ αὐτὰ ἐπιμύλια, κτλ. κατὰ τὴν τάξιν καὶ τὰς πε-
ριστάσεις τῶν δι' οὗς εἶχεν ὀρίσει αὐτὰ ἀνθρώπων. Σ. Δ. Σ.

πρῶτος ὁ μέγας Εὐστάθιος, ὁ τῆς Ἀντιοχείας Ἐκ-
κλησίας τὴν προεδρείαν λαχὼν· Φιλογόνιος γάρ,
οὐ προεμνήσθη, εἰς τὸν ἀμείνω μετεβέβηκε βίον·
τοῦτον δὲ ἄκοντα ποιμαίνειν ἀντ' ἐκείνου τὴν
Ἐκκλησίαν ψήφῳ κοινῇ κατηνάγκασαν Ἀρχιε-
ρεῖς τε καὶ Ἱερεῖς καὶ ἅπας ὁ λαὸς ὁ φιλόχριστος·
οὗτος τοῖς ἀνθεσι τῶν ἐγκωμίων τὴν βασιλείᾳ
ἐστεφάνωσε κεφαλὴν, καὶ τὴν περὶ τὰ θεῖα σπου-
δὴν εὐλογίας ἡμείψατο. Πausαμένου δὲ τούτου,
βασιλεὺς ὁ πανεύφημος τοὺς περὶ τῆς ὁμονοίας τε
καὶ συμφωνίας προσενηνόχε λόγους, τῆς τε τῶν
τυράνων ἐκείνων ἀναμνηστικῆς ὁμότητος καὶ τῆς
ἐπ' αὐτοῦ θεόθεν παρασχεθείσης ἐντιμοσύνης εἰ-
ρήνης· καὶ ὡς δεινὸν εἶη, καὶ ἄγαν δεινόν, τῶν πο-
λεμίων καταλυθέντων καὶ μηδενὸς ἀντιτείνειν τολ-
μῆντος, ἀλλήλους βάλλειν, καὶ τοῖς δυσμενέσιν ἡ-
δονὴν καὶ γέλωτα προξενεῖν· ἄλλως τε καὶ περὶ
θεῶν διαλεγόμενος πραγμάτων, καὶ τοῦ Πανα-
γίου Πνεύματος τὴν διδασκαλίαν ἀνάγραπτον ἔχον-
τας. Εὐαγγελικαὶ γὰρ, φησί, βιβλίοι, καὶ ἀποστο-
λικαὶ, καὶ τῶν παλαιῶν Προφητῶν τὰ θεσπίσματα,
σαφῶς ἡμᾶς ἔχρη περὶ τοῦ θεοῦ φρονεῖν ἐκπαι-
δεύουσι. Τὴν πολεμοποιὸν οὖν ἀπελάσαντες ἔριν
ἐκ τῶν θεοπνεύστων λόγων λάβωμεν τῶν ζητουμέ-
νων τὴν λύσιν. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλή-
σια, οἷα δὴ παῖς φιλοπάτωρ τοῖς Ἱερεῦσιν ὡς πα-
τράσι προσέφερε τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων τὴν
συμφωνίαν πραγματευόμενος» (Θεοδωρ. Ἐκκλ. Ἱσ.
Βιβλ. Α' κεφ. ζ'. σελ. 25 τῆς ἐν Ἀμστελ. ἐκδόσ.
τῇ 1695).

Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ, ἐν ἣ, κατὰ Νικηφό-
ρον τὸν Κάλлистον, συνήλθον 232 Ἀρχιερεῖς
καὶ 86 Ἱερεῖς, Διάκονοι καὶ Μονάζοντες, διε-
κρίνοντο ὁ Ἀντιοχείας Προεδρεύων Εὐστάθιος,
ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, ὁ Ἱεροσολύμων
Μακάριος, ὁ μυροβλύτης Νικόλαος, ὁ τῆς ἐν
Ἰσπανίᾳ Κουδρουβῆς Ἐπίσκοπος Ὅσιος, ὅστις
καὶ πρῶτος τὸ ἱερὸν Σύμβολον, ὡς ἐξαρχος
προϊστάμενος τῆς Συνόδου ὑπέγραψεν (Μελετ.
Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Α' 333), ὁ θαυματουργὸς
Σπυρίδων ὁ Τριφυλιῶντος Ἐπίσκοπος, ἐπὶ πᾶσι
δὲ ὁ ἐκ τῆς ἀνω Θηβαίδος ὁμολογητῆς Πα-
φνούτιος, ἐστερημένος ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ
πίστεως τοῦ δεξιῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς δεξιᾶς
χειρὸς, κατὰ τοὺς ἐπὶ Μαξιμιανοῦ κινήοντας
διωγμοὺς (Μελ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Α' σ. 331), καὶ
ἄλλοι Πατέρες, ἀληθῶς στρατιῶται τοῦ Κυ-
ρίου, ἐνδοξα λείψανα τῶν κατὰ τῆς Ἐκκλη-
σίας διωγμῶν, τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰη-
σοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον (Γαλ. ὁ', 17), ἐν τοῖς

σώμασιν αὐτῶν φέροντες· εἰς μόνον ἐν μέσῳ τῶν πολιῶν τούτων ἱερῶν κορυφῶν ἦν νεώτατος, ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, Διάκονος τότε τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας, ὁπόθεν καὶ ἡ τοῦ Ἀρείου τούτου πολλὴ τρικυμία καὶ σφοδρὰ καταιγὶς ἤρχετο.

Τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως.

Ἡ πρώτη αὕτη Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος, ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν χρόνους (Πηδάλ. σ. 106) διαρκέσασα ἐνεκα τῆς αἰρέσεως ταύτης, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, οἷον τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα, κλπ., σαφῶς ἐδογματίσει τὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ Υἱοῦ, καὶ μετὰ κοινῇ πίστει ἐναντίον τοῦ «ἦν, ὅτε οὐκ ἦν» τοῦ Ἀρείου ἀντέταξε τὸ «οὐκ ἦν, ὅτε οὐκ ἦν», ἐπὶ τῶν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ῥημάτων στηριζομένη, καὶ τρανῶς διεκήρυξεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ Πατρὶ «ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ», εἶναι φῶς ἐκ φωτός καὶ Θεὸς ἀληθινός· οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν ὁ Υἱὸς δὲν ἦτο ἐν τῷ Πατρὶ, «οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν» (Ἰωάν. α', 2), οὐδὲν ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ ἐν τῇ κτίσει ἀνευ τοῦ Υἱοῦ ἐγένετο. «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν» (Ἰωάν. α', 3). Ταῦτα δογματίσαντες οἱ τὴν Οἰκουμένηκὴν ταύτην Σύνοδον συγχροτοῦντες Θεοφόροι Πατέρες τὸν ἐξῆς ὑπέγραψαν «ὁ ρ ο ν» τῆς πίστεως, ἔσχατος δὲ πάντων ὁ βασιλεὺς ἐρυθροῖς γράμμασιν ὑπέγραψεν.

«Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν· καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τῷ αὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα, καὶ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως, ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τοὺς τοιοῦτους ἀναθεματίζει ἡ ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Σύνοδος» (παράβ. Σωκρ. Ἐκκλ. Ἰστ. βιβλ. Α', κεφ. η'. Θεοδώρ. Ἐκκλ. Ἰστ. βιβλ. α'. κεφ. ιβ'. Ρουφίν. βιβλ. α'. κεφ. σ'. Μελετ. Ἐκκλ. Ἰστ. Α' σ. 333.) Τὸ Σύμβολον δὲ τοῦτο συνεπλήρωσεν, ὡς ἔχει τὴν σήμερον, ἡ Β'. Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνεληθούσα.

Τὸ ἱερὸν Σύμβολον, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Θεόδωρον τὸν Ἀναγνώστην, κατ' ἀρχὰς ἐλέγετο ἅπας τοῦ ἔτους τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν (α) ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, καθ' ἣν στιγμὴν κατῆχει οὗτος τοὺς πρὸς τὸ ἅγιον Βάπτισμα προευνεπιζόμενους. Πρῶτος ὁ Πατριάρχης Τιμόθεος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τὸ 515 ὥρισεν, ὅπως ἐν ἐκάστη Λειτουργίᾳ λέγεται τὸ ἱερὸν Σύμβολον τῆς πίστεως· τῷ δὲ 545 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος ὥρισε καὶ τὸν χρόνον,

καθ' ὃν τοῦτο ἐν τῇ θεῇ Λειτουργίᾳ ἔπρεπε νὰ λέγεται (Θεοδώρου Ἀναγν. Ἐκκλ. Ἰστορ. Β'. παράβ. Πηδάλιον σ. 107. σημ. 1). Κατὰ δὲ τὸν Ῥομπότην (Λειτουργ. σ. 371), ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἐφάλλετο τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ὅπερ ἐθιμον μέχρι τοῦ νῦν διεφύλαξεν ἡ Ῥωσικὴ Ἐκκλησία, χύμα καὶ κατανυκτικῶς τοῦτο ψάλλουσα. Παλλομένου δὲ τούτου κρούει ὁ μέγας κῶδων τοῦ ναοῦ, εἰς ἐνδειξιν τοῦ ὕψους τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, ἐφ' ἧς ὡς ἐπὶ βάσεως ἀσφαλεῦτος στηρίζεται τὸ πνευματικὸν οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς δὲ, ἵνα εἰδοποιῶνται οἱ ἐνεκεν ἀσθενείας, ἢ ἄλλου ἀποχρῶντος λόγου ἐν τοῖς οἴκοις διαμείναντες, ὅπως καὶ οὗτοι ἐνώσωσι τὰς δεήσεις αὐτῶν μετὰ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν κοινὴν ταύτην ὁμολογίαν τῆς πίστεως ποιουμένων.

Ὑμνολογία.

Ἰσως οὐδεμία ἐορτὴ ἁγίων ἔτυχεν ὕμνολογίας μᾶλλον ἐνθουσιώδους καὶ ἱεροπρεπεσέρας ταύτης τῆς τῶν ἁγίων Πατέρων.

Ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ ὕμνολογίᾳ δικαίως οἱ ἅγιοι Πατέρες καλοῦνται «Μυστικαὶ τοῦ Πνεύματος σάλπιγγες, θεηγόροι ὁπλίται, ἀστέρες πολυφῶτοι, τῆς μυστικῆς Σιῶν οἱ ἀκαθαίρετοι Πύργοι, τοῦ Παραδείσου ἄνθη τὰ μυρίπλοκα, τοῦ Λόγου στόματα τὰ πάγχρυσα, κλπ.»

Ἐκ τῆς ὅλης ὕμνολογίας τῶν ἁγίων Πατέρων περιοριζόμεθα δι' ἑλλειψιν χώρου νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγους μόνον. Καὶ πρῶτον τὸ Δοξαστικὸν τοῦ Ἑσπερινοῦ ἔχον ὡς ἐξῆς·

«Τὰς μυστικὰς σήμερον τοῦ Πνεύματος σάλπιγγας, τοὺς θεοφόρους Πατέρας ἀνευφημῶμεν, τοὺς μελωδῆσαντας ἐν μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας, μέλος ἐταρμόνιον θεολογίας, Τριάδα μίαν, ἀπαράλλακτον, οὐσίαν τε καὶ Θεότητα· τοὺς καθαιρέτας Ἀρείου, καὶ Ὁρθοδόξων προμάχους, τοὺς πρεσβεύοντας πάντοτε Κυρίῳ ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Εἰς δὲ τοὺς Αἰνούς μετ' ἀμειψήτου χάριτος εἶναι γεγραμμένος ὁ πρῶτος ὕμνος.

«Ὁλην συγκροτήσαντες τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιστήμην, καὶ τῷ θεῷ Πνεύματι συνδιασκεψάμενοι, τὸ μακαριον, καὶ σεπτὸν Σύμβολον, οἱ σεπτοὶ Πατέρες, θεογράφως διεχάραξαν· ἐν ᾧ σαφέστατα τῷ γεγεννηκότι συνάναρχον, τὸν Λόγον ἐκδιδάσκουσι, καὶ παναληθῶς ὁμοούσιον, ταῖς τῶν Ἀποστόλων ἐπόμενοι προδήλως διδασκαίς, οἱ εὐκλεεῖς καὶ πανόλβιοι, ὅντως καὶ θεοφρόνες».

Οὐδόλως ὑστεροῦσι τούτου κατὰ τε τὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν ποιήσιν καὶ οἱ δύο ἀκόλουθοι ὕμνοι. Πάντας ὁμῶς τοὺς ὕμνους ὑπερβάλλει τὸ Δοξαστικὸν τῶν Αἰνῶν.

«Τῶν ἁγίων Πατέρων ὁ χορὸς, ἐκ τῶν τῆς Οἰκουμένης περάτων συνδραμῶν, Πατέρες, καὶ Υἱοῦ, καὶ Πνεύματος ἁγίου, μίαν οὐσίαν ἐδογματίσας καὶ φῶσιν, καὶ τὸ μυστήριον τῆς θεολογίας τρανῶς παρέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅς ἐνθυμούντες ἐν πίστει, μακαρίσωμεν λέγοντες· Ὁ θεῖα παρεμβολή, θεηγόροι ὁπλίται παρατάξεις Κυρίου· ἀστέρες πολυφῶτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος· τῆς μυστικῆς Σιῶν οἱ ἀκαθαίρετοι πύργοι· τὰ μυρίπλοκα ἄνθη τοῦ Παραδείσου· τὰ πάγχρυσα στόματα τοῦ Λόγου· Νικαῖας τὸ καύχημα· οἰκουμένης ἀγλαΐσμα· ἔκτενως πρεσβεύσατε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν».

Ἐπισυνάπτομεν ὀλίγας λέξεις διὰ τὸ μετὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Θεοφώρων Πατέρων ἐορταζόμενον Ψυχασάββατον.

ΤΟ ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟΝ (α).

Ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία, ἀείποτε τὴν ἐνό-

τητα τῆς πίστεως ζητοῦσα, δὲν ἦτο δυνατόν, εἰσερχομένη εἰς τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, νὰ μὴ μνησθῇ προηγουμένως τῶν ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως εὐτεδῶς κεκοιμημένων τέκνων αὐτῆς. Ὁ θάνατος δὲν ἐχώρισεν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν νεκρῶν, οὐδὲ διήρσεν. Καὶ ἐν τῇ στρατευομένῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ γῆς, καὶ ἐν τῇ θριαμβουούσῃ ἐν οὐρανῷ κεφαλὴ πάντων ἐστὶν ὁ Χριστός. Ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν Χριστιανοὶ προσηυχῆθησαν ὑπὲρ τῶν πρὸ αὐτῶν κεκοιμημένων ἀδελφῶν αὐτῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ εὐχόμεθα ὑπὲρ τῶν πρὸ ἡμῶν κεκοιμημένων, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς Χριστιανοὶ τάχιον ἢ βράδιον θέλουσι προσευχηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ, ἐνθα ἱστάμεθα προσευχόμενοι, ἄλλη ἀρχαιοτέρα ἡμῶν γενεὰ πιστῶν προσηυχῆθη, τὰς συγκινήσεις, ἃς ἐν τῷ ναῷ ἐστῶτες αἰσθανόμεθα, ἥδη πρὸ ἡμῶν ἡσθάνθησαν αὐτὰς οἱ πατέρες ἡμῶν, τὰ δὲ δάκρυα, ἅτινα ἐν ὧρα τῆς κατανυκτικῆς προσευχῆς χύνομεν, πολὺ θερμότερα ἥδη ἐξεχύθησαν ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Τὴν παραμονὴν λοιπὸν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς, καθ' ἣν θερμὰς πρὸς τὸν Ὑψιστον γονυπετῆς ἀναπέμψει δεήσεις ὁ ἱερεὺς, ἡ Ἐκκλησία ὥρισεν εἰς μνήμην τῶν πρὸ ἡμῶν ἀπελθόντων προσφιλῶν ἡμῖν προσώπων, καὶ πάντων ἐν γένει τῶν πρὸ ἡμῶν ἐν πίστει καὶ ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου κεκοιμημένων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν.

Ἡ Ἐκκλησία, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει, ὅτι πολλὰ ἴσως τῶν τέκνων αὐτῆς ἀφανῶς εὗρον τὸν θάνατον ἐν ἐρήμοις ἢ ἐν πόλεσιν, ἐν θαλάσῃ ἢ ἐν ξηρᾷ, φροντίζει, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, ὑπὲρ ἀναπαύσεως αὐτῶν. Οὕτω, ἐν τῷ δευτέρῳ ὕμνῳ τοῦ Ἑσπερινοῦ τρυφερῶς εὐχεται ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ὡς ἐξῆς·

«Ὁ τῷ οἰκίῳ αἵματι Σωτῆρ, βροτοὺς ἐκπριάμενος, καὶ θανάτῳ θανάτου τοῦ πικροῦ ἐκλυτρωσάμενος ἡμᾶς, καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον παρασχὼν τῇ ἀναστάσει σου ἡμῖν, πάντας ἀνάπανσον Κύριε, τοὺς κοιμηθέντας εὐτεδῶς, ἢ ἐν ἐρήμοις, ἢ πόλεσιν, ἢ ἐν θαλάσῃ, ἢ ἐν γῇ, ἢ ἐν παντί τόπῳ, βασιλεῖς τε ἱερεῖς, ἀρχιερεῖς, μοναστὰς καὶ μηγάδας, ἐν ἡλικίᾳ πάσῃ παγγενεῖ· καὶ ἀξίωσον τοὺς τῆς οὐρανοῦ βασιλείας σου».

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ὕμνῳ ποιεῖται μνείαν τῶν ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι σήμερον καθαρῶς τὸν Κύριον λατρευσάντων καὶ πιστῶς τὰ τοῦ βίου λειτουργησάντων. Ποιεῖται δὲ μνείαν τῶν ἀπὸ Ἀδάμ, διότι ἥδη Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς καὶ τοὺς πρὸ Χριστοῦ εἰς τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ πιστεύσαντας καὶ μετὰ λόγου βιώσαντας δὲν διστάζει ὅπως Χριστιανοὺς καὶ αὐτοὺς ὀνομάσῃ. Ἐχει δὲ ὁ ὕμνος ὡς ἐξῆς·

«Τῇ ἐκ νεκρῶν ἐγέρσει σου Χριστέ, οὐκέτι ὁ θάνατος κυριεῖ τῶν θανόντων εὐτεδῶς· διὸ αἰτοῦμεν ἔκτενως, τοὺς σοὺς δούλους ἀνάπανσον, ἐν αὐλαῖς σου, καὶ ἐν κόλποις Ἀβραάμ, τοὺς ἐξ Ἀδάμ μέχρι σήμερον λατρευσάντας σοι καθαρῶς, πατέρας καὶ ἀδελφοὺς ἡμῶν, φίλους ὁμοῦ καὶ συγγενεῖς· ἅπαντα ἄνθρωπον, τὰ τοῦ βίου λειτουργήσαντα πιστῶς, καὶ πρὸς σὲ μεταστάντα, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, ὁ Θεός, καὶ ἀξίωσον τυχεῖν τῆς οὐρανοῦ βασιλείας σου».

1) τὸ Σάββατον τῆς Ἀπόκρις, καθ' ὃ ἐπιτελοῦμεν μνείαν πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐτεδῶς κεκοιμημένων Πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν. 2) Τὸ Σάββατον τῆς Τυροφάγου, καθ' ὃ ἐπιτελοῦμεν τὴν μνήμην πάντων τῶν ἐν ἀσκήσει λαμπάντων καὶ 3) Τὸ Σάββατον τοῦτο τὸ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς· τὸ δὲ Σάββατον τῶν ἁγίων Θεοδώρων, τὸ τῆς Α'. ἑβδομάδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὸ παρὰ πολλῶν ψυχὸς ἁββατον ὡσαύτως καλούμενον, οὐδόλως ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖ ὡς ψυχασάββατον· ὁ δὲ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν προσφερόμενος σίτος ἢ μᾶλλον τὰ κλύουσα, πρῶτον τότε ἐνεκα τοῦ θαύματος τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος οὕτω κληθέντα, οὐδὲν ἔχουσι τὸ πένθιμον, ὡς ἐκ τῆς Ἀκολουθίας τῆς ἐορτῆς ταύτης δῆλον γίνεται. Ὡστε καλὸν ἦτο, ἀν' ὃ ἐν πᾶσι ὡς ὑπόδειγμα λαμβανόμενος δῆμος τῶν Ἀθηναίων συνεμορφοῦτο τῷ πνεύματι τῆς Ἐκκλησίας.

(α) Περὶ τῆς ἁγίας ταύτης Παρασκευῆς ὁ Κοραῆς ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὴν ἱερὰν Κατήχησιν Πλάτωνος (ἐκδόσεις δ'. 1851· σ. 39· σημ. 57) σημειοῖ, ὅτι ἁγία Παρασκευὴ ἐνταῦθα δὲν πρέπει ἴσως νὰ ἐκληθῇ ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ, ἀλλ' ἡ Μεγάλη Πέμπτη, καθ' ἣν κατὰ τὸν 46 Κανόνα τῆς ἐν Ααοδικαῖᾳ Συνόδου ἐγένοντο παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου αἱ πρὸς τοὺς φωτιζομένους κατηχήσεις· ἀλλ' ἐν τῷ Κανόνι τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ σ'. Κανόνι τῆς σ'. Οἰκουμ. Συνόδου δὲν ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἀπήγγελλεν εἰς τοὺς κατηχομένους τὸ ἱερὸν Σύμβολον, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι ὀφείλουσι «τῇ Πέμπτῃ τῆς ἐβδο-

μάδος νὰ ἀπαγγέλωσι τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς Πρεσβυτέροις τὸ Σύμβολον», χωρὶς νὰ ὁρίζεται ἀν' αὐτῇ ἦτο ἡ Μεγάλη Πέμπτη ἢ ἄλλη τις. Διὰ τοῦτο ὁ Ζωναρὴς φρονεῖ, ὅτι πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἐκαστὴ Πέμπτη, ἀπ' ἧς ἐποχῆς οἱ κατηχοῦμενοι κατεγράφοντο εἰς τὰ βιβλία τῶν φωτιζομένων (παράβ. Πηδάλιον. σ'. Οἰκουμ. Σύν. Κανὼν σ'. σελ. 237. σημ. 2).

(α) Τρία Ψυχασάββατα ἔχει ὁρίσει ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία·

Σημασία τοῦ προσφερομένου σίτου.

Ὁ ἐν τοῖς μνημοσύνοις προσφερόμενος σίτος, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου (Ἰωάν. 16', 24.) καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Α'. Κορ. 15', 35—44.), εἶναι λαμπρὸν σύμβολον τῆς ἀναστάσεως τῶν ἡμετέρων σωμάτων.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, θέλων νὰ διδάξη τοὺς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανοὺς «πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί, ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται» (Α'. Κορ. 15', 35), φέρει ὡς παράδειγμα τὸν ἐν γῇ σπειρόμενον γυμνὸν κόκκον τοῦ σίτου, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἀναβλαστήσῃ, ἐὰν μὴ τεθῇ ὑπὸ τὴν γῆν, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. Ἐνῶ δὲ ἡμεῖς γυμνὸν καὶ μικρὸν σπείρομεν ἐν τῇ γῇ τοῦτον, ὁ Θεὸς δίδωσιν αὐτῷ ἐν τῷ στάχει μορφὴν οἷαν ἂν θέλῃ. «Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα». (αὐτόθ. 38.). Λέγει λοιπὸν ὁ Θεὸς Παῦλος, ὅτι ὅπως ὁ σίτος σπείρεται ὑπὸ γῆν πρὸς φθοράν, καὶ ὁμοίως ἀνθρὸς αὐθις καὶ ὠραίος ἐγείρεται, ἐν τῷ σώματι τοῦ σταχύος, «οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν» σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». (Α'. Κορ. 15', 42—44.).

Γ. Λαμπάκης.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν, οἵτινες εἰς μόνον τὴν γυναῖκα ὑπέβαλλον καθήκοντα ὑποχρεώσεως ἀπέναντι τοῦ ἀνδρός, ἐλευθέρου ὄντος καὶ ἀνεξαρτήτου εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις καὶ τὰ θελήματα, ἐπέβαλεν ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἄνδρα τὰ αὐτὰ καθήκοντα ἀπέναντι τῆς ἰδίας συζύγου. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ ἀγέρχων τῶν ἀνδρῶν ἀπῆτει καὶ ἐθέσπισεν ἐπισήμως, ὅπως αἱ ἀπίστοι περὶ τὴν κλίνην γυναῖκες αὐστηρῶς τιμωρῶνται, ἀλλ' ἐθεώρουν ταυτοχρόνως καὶ ὡς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων, ἐὰν τοιαῦτα ποινὰ ἐπέβαλλοντο ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἄνδρα· τὸν ἀντικείμενον ὥφειλε νὰ ὑπομείνῃ ἡ γυνὴ πᾶσαν παρεκτροπὴν τοῦ ἀνδρός, κατὰ τὸ λόγιον ἐκεῖνο, «*γαμετὴς ἀρετὴ ἐστὶν οὐχ ἡ παρατήρησις τοῦ ἀνδρός*» (Theano ad Nicostratam in mulierum graec. fragm.). «Ἡμεῖς ἄνδρες ἐσμέν, ἔλεγον τότε οἱ ἄνδρες, ἢ τάχα ἡ ὑψίστη ἀξία τοῦ ἡμετέρου γένους τοιαύτην ὕβριν δύναται ἂν νὰ ὑποστῇ, ὥστε ἐὰν ἐπράττομέν τι μετ' ἄλλων γυναικῶν ἐκτὸς τῶν ἡμετέρων συζύγων, νὰ παραβληθῶμεν ταῖς γυναῖξιν, καὶ τὰς αὐτὰς ἐκεῖναις ποινὰς νὰ ὑποστώμεν;» (Αὐγους. De conjugii adult. Βιβλ. Β'. κεφ. 8.).

Ἄλλ' οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐπόμενοι τῷ αἰωνίῳ ἀξιώματι τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς ἀνθρωπότητος, «*Εἰς ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν*» (Ματθ. 23', 2. Μαρκ. 8', 24), ἐθέσπισαν ἐπίσης, ὅτι ὁ σύζυγος ἄνθρωπος ὀφείλει ἀπαρμενίστως κατὰ τὸ ἴδιον μέτρον νὰ σέβηται τὴν σύζυγον γυναῖκα· ὀφείλει, λέγει ὁ Ἀστέριος (Ὁμιλ. an licead demittere uxorem), ὀφείλει νὰ περιβάλλῃ πάντοτε αὐτὴν μετὰ πολλῶν ὑπὲρ αὐτῆς μεριμνῶν καὶ φροντιστῶν· ὀφείλει νὰ προσφέρῃται μετὰ γλυκύτητος καὶ ἀγαθότητος πρὸς τὴν μητέρα τῶν τέκνων αὐτοῦ, πρὸς τὴν σύντροφον, τὴν σύνευνον καὶ συνεργάτιδα αὐτοῦ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον. Ὁφείλει ὁ ἄνθρωπος, λέγει ὁ Ἰγνατίος (εἰς Πολύκαρπ. κεφ. 5), νὰ ἀγαπήσῃ τὴν σύζυγον πλέον τῶν λοιπῶν αὐτοῦ συγγενῶν· μάλιστα δὲ, τυχούσης ἀνάγκης καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ αὐτῆς, καθὼς ἀπέθανε καὶ ὁ Χριστὸς ὑπὲρ τῆς νύμφης αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Ὁφείλει νὰ υπερασπίζῃ, νὰ ἐκπαιδεύῃ αὐτὴν, καὶ νὰ διορθώῃ τὰ ἐλαττώματα αὐτῆς μετ' ἀνεξικακίας· καὶ ἐὰν, κατὰ τύχην, ἤθελεν εὖρη αὐτὴν ἀσθενῆ καὶ κωφὴν εἰς τὰς αὐτοῦ συμβουλὰς, καὶ πάλιν νὰ ὑπομείνῃ καὶ νὰ ἀνεχθῇ αὐτὴν μεθ' ὑπομονῆς, χωρὶς ποτε νὰ ἀποπέμψῃ, ἢ νὰ προσφέρῃται ἀνοικεῖως καὶ σκληρῶς πρὸς αὐτήν.

Ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα διδάσκουσιν ἀπὸ κοινοῦ ἅπαντες οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὧν τὰς βάσεις, ὡς εἵπομεν, ἔθηκεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Χριστὸς, οὐ μὴν ἄλλα καὶ οἱ Ἀπόστολοι αὐτοῦ ἐν ταῖς αὐτῶν Ἐπιστολαῖς καὶ ταῖς Διατάχαῖς· «Ὁ ἄνθρωπος, λέγουσι, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔστω μὴ ὑπερήφανος, μήτε ἀλαζών, ἀλλ' εὐσπλαγχνος, εὐμετάδοτος, τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ μόνον βουλόμενος ἀρέσκειν, καὶ ταύτην κολακεύειν ἐντίμως, σπουδάζων αὐτῇ καταθύμιος εἶναι» (Διαταγ. Ἀποστ. Βιβλ. Α'. κεφ. 2.).

Δὲν ἐπιτρέπει ὁ Χῶρος τῆς «Σιών» νὰ ἀναπτύξωμεν ἔνθεν μὲν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν δεύτερον γάμον, ἔνθεν δὲ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ διαζύγιον· τοῦτο δὲ μόνον λέγομεν ὡς πρὸς τὰ δύο ταῦτα, τὰ ἄλλως σπουδαιότατα κεφάλαια τοῦ θέματος, τοῦ ὁποῦ τὴν ἀνάπτυξιν ἀνελάβομεν, ὅτι ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸν δεύτερον γάμον, ἐπειδὴ ὁ Χριστιανικὸς γάμος ἐχαρακτηρίζετο, ὡς εἵπομεν, ὡς μία ἱερὰ συμμαχία, ὡς εἰς ἀδιάσπαστος σύνδεσμος ἐνδομύχου ἀγάπης δύο ἀθανάτων ψυχῶν, ἐπίστευον οἱ διδασκαλοὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτι ὁ σύνδεσμος τῶν δύο τούτων ψυχῶν ἀφεύκτως ἐμελλε νὰ ὑπάρξῃ καὶ πέραν τοῦ τάφου· ὅθεν καὶ ἐκηρύχθησαν ἐξ ἀρχῆς ἐναντίον τοῦ δευτέρου γάμου (Ἰουστίν. Ἀπολ. Α'. κεφ. 15). Τινὲς μάλιστα τῶν Πατέρων, ὡς ὁ Ἀθηναγόρας (Νομ. κεφ. 33), ὁ Τερτυλλιανὸς (De monog. κεφ. 10) καὶ ἄλλοι ἀπεκάλουν τὸν δεύτερον γάμον «*εὐσχήμονα μοιχείαν*». Ἀλλὰ βραδύτερον, ἐμβριθέστερον κρίναντες, μάλιστα ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ στηριχθέντες ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις λέγει ὅτι πέραν τοῦ τάφου οὐδὲν ὡς ὑφίσταται πλέον ἀγάπη καὶ σχέσεις γαμικαί, «*Εἰ τὴν οὖν ἀναστάσει οὐτε γαμοῦσιν, οὐτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι εἰσι*» (Ματθ. 22', 30), μετέβαλον γνώμην, καὶ ἀπέδέχθησαν καὶ καθιέρωσαν καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐν ἀνάγκῃ γάμον.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ διαζύγιον, οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀναχωροῦντες καὶ πάλιν ἐκ τῆς ὑψηλῆς ιδέας τοῦ γάμου, ἐκηρύχθησαν ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὸ διαζύγιον, τοῦ ἄλλως, ὡς λέγει ὁ Αὐγουστίνος καὶ ἄλλοι πολλοί, μέχρις ἀηδίας συχνοῦ καὶ εὐκόλου καταστάσεως παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς (Αὐγουστ. περὶ αἱρέσε. κεφ. 28 καὶ De civitate Dei Βιβλ. 15', κεφ. 34). Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀποβλέψαντες βραδύτερον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, «Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέλεξε, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω· εἰ μὴ ἐπὶ λόγῳ πορνείας» (Ματθ. 5', 32), ἀπεφάνθησαν οἱ Πατέρες, καθὼς καὶ αἱ μετὰ ταῦτα Ἱ. Σύνοδοι (Concil. d' Elvire 305, 65 καὶ 69. Ἀγκύρας 315 καὶ 20), ὅτι ἐπειδὴ ἐκ μιᾶς καὶ μόνης περιπτώσεως δύναται νὰ διαρρηχθῇ ὁλοσχερῶς ἡ ἀγάπη, ἔπεται ὅτι ὑπὸ μίαν καὶ μόνον ἔποψιν δύναται νὰ ὑπάρξῃ τὸ διαζύγιον, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς μοιχείας. Καὶ τοῦτο πάλιν ὄχι μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα ἐπίσης, ὡς ἔχοντα τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τῆς γυναικός. Ἀπὸ τοῦδε ὁ ἀπίστος ἄνθρωπος, λέγουσιν ὁ Λακτάντιος (Divin. instit. Βιβλ. 15', κεφ. 23), ὁ Αὐγουστίνος (De conjugii adult. Βιβλ. Β', κεφ. 7 καὶ Λόγος 9', § 11) καὶ ἄλλοι, ὁ παραβιάζων τὴν πίστιν καὶ παραβιάζων τὸν ὅρκον, ὃν ὤμοσε τῇ συζύγῳ, ἐνοχὸς ἐστίν, ὡς ἡ παραβάτης γυνὴ καὶ τιμωρητέος. Καὶ μάλιστα, λέγουσιν, ὁ ἄνθρωπος πολλὰ μᾶλλον κατακριτέος, ὡς μὴ φέρων τὴν πρόφασιν τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας, καθότι ὁ ἄνθρωπος, ὡς κεκτημένος δύναμιν ἰσχυροτέρου χαρακτῆρος, ὀφείλει νὰ ποιῇται χρῆσιν αὐτῆς ἐπ' ἀγαθῷ, καὶ οὕτω αὐτὸς μᾶλλον νὰ γίνηται παράδειγμα σωφροσύνης πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥτις ἐτέθη ὑπὸ τὴν αὐτοῦ προστασίαν, οὐχὶ δὲ διὰ τῶν αὐτοῦ καταχρήσεων νὰ παρέχῃ αὐτῇ προφάσεις, ὅπως ἀναπτύξῃ καὶ θέσῃ καὶ αὐτὴ εἰς χρῆσιν τὰ ἐαυτῆς ἐλαττώματα. Καὶ τέλος, ἄλλοι οἱ νόμοι τοῦ Καίσαρος, λέγει ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος (Ἐπιστολ. 77 ann 399), καὶ ἄλλοι οἱ νόμοι τοῦ Χριστοῦ. Οἱ νόμοι τοῦ Καίσαρος ἀφίνοσι τὴν ἀναίδειαν τοῦ ἀνδρός ἀχλίνωτον, καὶ τιμωροῦσι μὲν αὐτὸν ὁσάκις μοιχεύεται, ἀλλὰ μόνον μετὰ γυναικὸς νομίμου συζύγου ἄλλου τινὸς ἀνδρός· ἐπι-

τρέπουσιν ὁμοίως αὐτῷ, καὶ ἐγκαταλείπουσιν αὐτῷ τὸ στάδιον ἐλεύθερον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς δούλας καὶ τὰ ἄσεμνα καταστήματα· ἀλλ' οἱ νόμοι ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἀπεναντίας, ὅτι δῆποτε ἀπαγορεύουσι τὴν γυναικὶ, τοῦτο ἀδιακρίτως καὶ ἀνευ συγκαταβάσεως ἀπαγορεύουσι καὶ τῷ ἀνδρὶ· καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὴν γυναῖκα, ἐπιβάλλεται ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἄνδρα.

Αὐταὶ εἶναι, φίλοι ἀναγνώσται τῆς «Σιών», αἱ ἐπὶ τῆς γυναικὸς καὶ ἐπὶ τοῦ γάμου ιδέαι τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, τὰς ὁποίας καὶ ἀνέπτυξαν πολλαχῶς οἱ Πατέρες καὶ οἱ διδασκαλοὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐπενεγκόντες ἐντεῦθεν ῥιζικὴν μεταρρύθμισιν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν καθεστώτων τοῦ γάμου. Ἐν τῷ ἐπομένῳ φύλλῳ θέλομεν ἀναπτύξαι ὁποῖαν ἐπιρροὴν ἐπήνεγκεν ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας.

Τὸ Λεξικὸν καὶ αὐθις ἀναβάλλεται.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΔΟΣ.

Τὸ τετράμηνον.

Ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ εἰς Γαλιλαίαν ὁδοιπορία τοῦ Κυρίου καὶ ἡ μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος συνδιάλεξις αὐτοῦ ἐγένετο, ἦν ἐποχὴ τοῦ τετραμήνου· «*ἔτι τετράμηνον ἐστὶ*» (Ἰωάν. 8', 35). Τετράμηνον, ἦτοι τέταρτον μῆνα ὁ Κύριος καλεῖ τὸν Ἰούνιον, καθόσον οἱ Ἑβραῖοι πρῶτον μῆνα εἶχον τὸν Νισάν, ἦτοι τὸν Μάρτιον, δεύτερον τὸν Ἰάρ, τὸν Ἀπρίλιον, τρίτον τὸν Σιδάν, τὸν Μάιον, καὶ τέταρτον τὸν Ταμουζ ἢ Θαμουζ, τὸν Ἰούνιον, τὸν κοινῶς παρ' ἡμῖν Θεριστὴν καλούμενον.

Πόσον ποιητικὴ εἶναι ἡ ἔκφρασις τοῦ Κυρίου, ἀνάγοντος τὸν θερισμὸν τοῦ τετραμήνου εἰς τὸν πνευματικὸν θερισμὸν τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων! «Ὅπως δὲ ἐξ ἄλλων περιουσιῶν, οὕτω καὶ ἐκ ταύτης σαφῶς καταφαίνεται, πόσον ἡγάπα ὁ Κύριος τὴν φύσιν, καὶ εὐχαριστεῖτο ἐφ' ὑψηλοῦ ἱστάμενος νὰ κατοπτρεύσῃ τοὺς ποικίλους χρωματισμοὺς τῆς φύσεως. «Ὅχι ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τετράμηνον ἐστὶ, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη» (Ἰωάν. 8', 35).

Οἱ Σαμαρεῖται.

Ὅπως γέννηται καταληπτὸν τὸ μῖσος, ὅπερ οἱ Ἰουδαῖοι ἔτρεφον κατὰ τῶν Σαμαρειτῶν, σημειοῦμεν τὰ ἑξῆς·

Οἱ Σαμαρεῖται, κατοικοῦντες τὴν μεταξὺ Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας χώραν, ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τοῦ ὄρους Σομῶρ (Schomron) (Allioli σ. 44), καὶ ἦσαν λαὸς σχηματισθεὶς περὶ τὸ 721 ὑπὸ τοῦ Σαλμανασὲρ, βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, ἐκ περισυναγωγῆς διαφόρων ἐθνῶν, προσκυνοῦντων τὰ εἰδωλά. Βραδύτερον περὶ τὸ 400 π.Χ. ἔτος δι' Ἰερῶς τινὸς, Μανασσῆ καλουμένου, ἐδέξαντο τὴν Πεντάτευχον μόνον τοῦ Μωσέως, τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης ἀπορρίπτοντες. Ὁ Ἰερῆς οὗτος εἶχε λάβει εἰς γυναῖκα τὴν Νικασὴ θυγατέρα τοῦ Χουθαίου Σαναβαλάτ, σατράπου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἐν Σαμαρείᾳ. Ἀναγκάζομενος δὲ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὄντος τότε Ἀρχιερέως, καὶ παρὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἵνα ἡ τῆς ἱερωσύνης παραιτηθῇ, ἡ τὴν ἐθνικὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀποπέμψῃ, ἐξέθετο πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τὴν ἐν ἡ εὐρίσκειτο δεινὴν θέσιν. Ὁ Σαναβαλάτ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ στερηθῇ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἀνήγειρεν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Συχέμ ὄρους Γαριζὶν ναὸν ὁμοῖον πρὸς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπως ἐν αὐτῷ ἀκωλύτως ἐκτελῇ ὁ Μανασσῆς τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιερέως (Βενιαμ. σ. 83).

Ἡ θρησκεία τῶν Σαμαρειτῶν, καίτοι λεγόντων ἑαυτοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰακώβ, ἦν μίγμα ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαϊκῶν παραδόσεων. Πρὸς δὲ, ἀπέρριπτον τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διδασκαλίαν, καὶ ἠρνοῦντο τὴν ὑπαρξίν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν πνευμάτων. Διὰ ταῦτα ἦσαν λίαν μισητοὶ παρὰ τοῖς αὐστηροῖς τηρηταῖς τοῦ νόμου Ἰουδαίοις, ὧν τὸ πρὸς τοὺς Σαμαρείτας μῖσος ἦτο τοσοῦτον, ὥστε παρορμιῶδες κατέστη τὸ τῆς Γρα-

φής: «Οὐ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις» (Ἰωάν. δ', 9). τοσοῦτον δὲ βδελυκτοὺς ἐθεώρουν οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς Σαμαρείτας, ὥστε καὶ τὸ ὄνομα Σαμαρείτης ἐδήλου παρ' αὐτοῖς ὕβριν· οὕτω, εἶπον τῷ Κυρίῳ, «Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις» (Ἰωάν. η', 48).

Ἡ Σαμαρείτις ὡς Χριστιανὴ μάρτυς.

Ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μάρτυρος Φωτεινῆς» ἡ Ἐκκλησία τῇ Κυριακῇ ταύτῃ, ὡς καὶ τῇ 26 Φεβρουαρίου, μνηεῖον ποιεῖται τῆς Σαμαρείτιδος ταύτης γυναικός, ἥτις, ὡς ὑπὸ τοῦ Κυρίου φωτισθεῖσα, καὶ Φωτεινὴ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, κατὰ τινὰς, ἐκλήθη (ὅρα Νέον Ἐκλόγιον 1803. σ. 3).

Κατὰ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ κείμενα, ἡ Σαμαρείτις εἶχε δύο υἱοὺς, τὸν Βίκτορα ἢ Φωτεινὸν καὶ τὸν Ἰωσὴν, καὶ πέντε ἀδελφάς τὴν Ἀνατολὴν, τὴν Φωτὴν, τὴν Φωτίδα, τὴν Παρασκευὴν καὶ τὴν Κυριακὴν. Πάντες δὲ τὴν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πίστιν δεξάμενοι ἔλαβον ἐπὶ Νέρωνος τὸ 66 μ.Χ. ἔτος τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀφθαρτον στέφανον.

Τὸ ὄρος Γαριζεῖν καὶ τὸ ὄρος Γαϊβάλ.

Τὸ ὄρος Γαριζεῖν, νῦν Γρισεῖμ λεγόμενον, εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Σαμαρείας 2600 πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὑψόμενον, πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως Συχέμ. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου ὁ Μωϋσῆς διέταξεν ὅπως τὸ ἡμισυ τῶν 12 φυλῶν ἀναβῶσι καὶ ἀπαγγείλωσι τὰς ὑπὲρ τῶν τηρητῶν τοῦ Νόμου εὐλογίας, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀπέναντι ὄρους Γαϊβάλ αἱ ἄλλαι 11 φυλαὶ νὰ ἀπαγγείλωσι τὰς κατὰ τῶν παραβάτων ἀράς. «Καὶ ἐνετέλεστο Μωϋσῆς παντὶ τῷ λαῷ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ λέγων· οὗτοι στήσονται εὐλογεῖν τὸν λαὸν ἐν ὄρει Γαριζεῖν, διαβάτες τὸν Ἰορδάνην, Συμεὼν, Λευὶ, Ἰούδας, Ἰσάχαρ, Ἰωσήφ καὶ Βενιαμὴν. Καὶ οὗτοι στήσονται ἐπὶ τῆς κατάρας ἐν ὄρει Γαϊβάλ, Ρουβὴν, Γαδ, Ἀσὴρ, Ζαβουλὼν, Δὰν καὶ Νεφθαλὴμ» (Δευτερ. κζ', 11—13). Ἐνῶ δὲ ἀπηγγέλλοντο αἱ ἐπὶ τοῦ Γαριζεῖν εὐλογίαι, καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους Γαϊβάλ κατάραι, ἡ κιβωτὸς τῆς Διαθήκης αἰρομένη ὑπὸ τῶν Λευιτῶν καὶ περικυκλουμένη ὑπὸ παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ, τῶν πρεσβυτέρων αὐτῶν, τῶν δικαστῶν, τῶν γραμματέων, περιεφέρετο ἐν τῇ μεταξὺ τῶν ὀρέων τούτων κοιλάδι (Ἰησ. Ναυῆ η', 33).

Ὡσαύτως ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου ὁ Ἰωάβαμ, ὅτε ὁ λαὸς τῆς Συχέμ ἀνηγόρευσε βασιλέα τὸν Ἀδιμέλεχ εἶπε τὴν ὠραίαν παραβολὴν τῶν δένδρων, καθ' ἣν ταῦτα ἐζήτουν βασιλέα, ἀλλ' οὐδὲν κάρπιμον δένδρον, οὔτε ἡ ἐλαία, οὔτε ἡ συκὴ, οὔτε ἡ ἀμπελοὺς ἐδέχθη ὅπως ἀρχὴ τῶν ξύλων, εἰ μὴ μόνον ὁ ἀκανθώδης θάμνος ἡ ῥάμνος [Rhamnus paliurus] (Κριτ. θ', 7—15).

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Γαριζεῖν τῷ 408 π. Χ. οἱ Σαμαρείταις, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, ὠκοδόμησαν ἴδιον ναὸν, ἐνθα ἀνερχόμενοι προσεκύνουν (Allioli σ. 171. Βεν. σ. 83—84 σημ. 1). τῷ 170 π. Χ. ὁ ναὸς οὗτος ἀφιερώθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς Ἐενίου (παράβ. Β'. Μακκαβ. ζ', 2). τῷ δὲ 129 π. Χ. κατεστράφη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὑρκανοῦ (Βεν. σ. 338).

Ἐπὶ τοῦ Γαριζεῖν βραδύτερον ὠκοδομήθη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἥτις ἐκ τῶν νῦν σωζομένων ἐρείπων φαίνεται ὅτι ἦν ὀκτάγωνος (Sepp. Architektonische Studien in Palästina, Sichem und Samaria σ. 180).

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ Χριστιανῶν, σφοδρῶς ὑπὸ τῶν Σαμαρειτῶν καταδιωκομένων (Sepp. σ. 186. Allioli σ. 415. Βενιαμὴν σ. 339), ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς περὶ τὸν ναὸν τοῦτον ὠκοδόμησεν ὄχυρόν μετὰ πύργων φρουρίου Ἐλ-Κουλάχ ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε καλούμενον (Allioli σ. 172. Προκ. περὶ τῶν οἰκοδ. τοῦ δεσπ. Ἰουστίν. V. 7.).

Πολλοὺ λόγου ἄξιον νόμισμα τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ εἶναι τὸ νόμισμα, ὅπερ ἐνταῦθα δημοσιεύομεν, παριστῶν τὸ ὄρος Γαριζεῖν, ὡς ἐφαίνεται ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ Ἰακώβ, ἐνθα ἐκάλυπτο ὁ Κύριος· ἐπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ναὸς, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐγερεθὲν φρούριον, οἱ πύργοι, πρὸς δὲ, συνεχῶς αἱ μακραὶ βραχίμεις, δι' ὧν οἱ Σαμαρείταις ἀνέρχοντο εἰς τὸν ναὸν. Περὶ τὸ νόμισμα τοῦτο ἀναγινώσκο-

μεν ΦΛ ΝΕΑΣΠΟΛΕΩΣ ΣΥΡΙΑΣ ΠΑΛΑΙ-
ΣΤΙΝΗΣ(α), οὕτω κληθείσης τῆς πόλεως Συχέμ
ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐεσπεσιανοῦ.

λου ἀπίθανον νὰ εἶχεν αὐτὸ ὑπ' ὅψει ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ὅτε ἐκοπτε τὸ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν νόμισμα.

Ἡδὴ ὁ περιηγητὴς Bordeaux ἀναφέρει 300 βαθμίδας τοῦ ὄρους Γαριζεῖν, δι' ὧν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τούτου ἀνέρχοντο «Ibi est mons Agazeron. Ibi dicunt Samaritani, Abraham sacrificium obtulisse, et ascendunt ad summum montem gradus CCC.» (=300) (Itin. σ. 333). Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὕψος τοῦ ὄρους τούτου εἶναι 2600 ποδῶν, ὁ ἀνωτέρω περιηγητὴς φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ περὶ γιγαντιαίων τινῶν βαθμίδων ἢ περὶ διαίρεσεων τῆς μακρᾶς ταύτης ἀναβάσεως.

Ἡδὴ οἱ ἐκεῖ φρουροὶ τῶν ἱερῶν λόγων παρκαμίναντες ὀλίγοι Σαμαρείταις, περὶ τὰς 150 περίπου ἀποτελοῦντες ψυχὰς, τρεῖς τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα, τὴν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τὴν τῆς Σκηνοπηγίας, κατὰ δὲ τὸν Allioli (σ. 172) καὶ κατὰ τὴν μεγάλῃν ἡμέραν τοῦ Ἑξίλασμοῦ, ἀναβαίνοντες ἀνυπόδητοι προσκυνοῦσι τὰ ἱερά τοῦ ἐπὶ τῶν Πατέρων αὐτῶν ναοῦ ἐρείπια.

Ὅπως δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπουδήποτε γῆς εὐρισκόμενοι, προσευχόμενοι στρέφονται πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ, οὕτω καὶ οἱ ἐναπομείναντες οὗτοι Σαμαρείταις προσευχόμενοι βλέπουν πρὸς τὸ Γαριζεῖν, ἐνθα τὸ ἱερόν καὶ ἄγιον αὐτῶν προσκύνημα, «Kible» ὑπ' αὐτῶν καλούμενον (παράβ. Allioli σ. 171—172. Sepp. σ. 186—189).

Ἡ ἀρχαία πόλις Συχέμ.

Πόλις ἁγία, πόλις ἱερὰ, ὑπὸ τῶν τρυφερωτέρων παραδόσεων καὶ ἀναμνήσεων περιβαλλομένη. Εἰς πάσας τὰς πόλεις ἐκήρυξαν οἱ Ἀπόστολοι ἢ οἱ μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων, ἐν ταύτῃ ἐκήρυξεν αὐτὸς ὁ Κύριος! (Ἰωάν. δ', 40). Ἡ Συχέμ αὕτη, Συχάρ καὶ βραδύτερον Συχέμ (Ἰησ. Ναυῆ κ', 7), καὶ Σίχιμα (Ἰησ. Ναυῆ κδ', 32), ἐπιστεύετο ὅτι κεῖται ἀκριβὲς ἐν μέσῳ τῆς Παλαιστίνης. Ἐν τῇ τόπῳ τούτῳ τῆς πόλεως Συχέμ ἐλθὼν ὁ Ἀβραάμ ἐκ Μεσοποταμίας μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀνεψιῦ αὐτοῦ Λὼτ, ἔστησε τὰς ἐκεῖσε σκηνάς, καὶ ἤγειρε θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ. Ἐκεῖ ὤφθη ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ, καὶ ὑπεσχέθη αὐτῷ, ὅτι τὴν ταύτην θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ. (Γεν. ιβ', 67). Ἐκεῖ καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ κατεσκύνησεν ἐλθὼν ἐκ Μεσοποταμίας, καὶ τὴν ὠραίαν ταύτην τῆς Συχέμ πεδιάδα ἀντὶ 100 ἀμνῶν ἀγοράσας (Γεν. λγ', 12) ὥρυξε τὸ περιλάλητον τοῦτο τοῦ Ἰακώβ φρέαρ, ὅπως ἐκ τούτου ὑδρεύονται καὶ οὗτος, καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ποίμνια αὐτοῦ, ὅθεν βραδύτερον ἐμελλον οἱ χριστιανοὶ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τῆς παρὰ τὴν πηγὴν ταύτην γενομένης συνδιαλέξεως τοῦ Κυρίου ἀνεξάντλητα, νὰ ἀντλῶσι ῥήματα ζωῆς αἰωνίου.

Αὕτη εἶναι ἡ κοιλάς, τοῦτο εἶναι τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀναφερόμενον «χωρίον», ὅπερ ὁ Ἰακώβ ἔδωκε τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰωσήφ (Γεν. μη', 22. Ἰωάν. δ', 5), ἐν ᾧ ἐξ Αἰγύπτου μετενεχθέντα κατετέθησαν τὰ ὅσα αὐτοῦ (Ἰησ. Ναυῆ κδ', 33) (6). Ἐν τῇ τόπῳ τούτῳ μικρὸς ἦλθεν ὁ Ἰωσήφ ζητῶν τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, καὶ οὗτοι ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς τοὺς ἐκεῖθεν διερχομένους Ἰσραηλῆτας ἐμπόρους (Γεν. λγ', 12—36).

Ἐν τῇ διανομῇ τῆς γῆς Χαναάν, ἡ πόλις Συχέμ

(α) Τὸ ΦΛ δηλοῖ ΦΛΑΒΙΑΣ.

(β) Δέκα λεπτά μακρὰν τοῦ φρέατος τῆς Σαμαρείτιδος δέκνεται ὁ τάφος τοῦ Ἰωσήφ ἀνέκων εἰς τὴν κοινότητα τῶν ἐκεῖσε Σαμαρειτῶν. (Βενιαμὴν σ. 338, σημ. 5).

ἐγένετο πόλις ἐλευθέρη (Ἰησ. Ναυῆ κ', 7), καὶ ἐδόθη τοῖς ἐν τῇ ναφ τοῦ Κυρίου ὑπηρετοῦσι Λευίταις (αὐτόθι κα', 20). Κατὰ τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους ἡ Συχέμ ἐκαλεῖτο «Νεάπολις», καὶ κατὰ τὸ ἀνωτέρω νόμισμα **Φλαβία Νέα πόλις**, πρὸς τιμὴν τοῦ Φλαβίου Οὐεσπεσιανοῦ, ὅστις, καίτοι ἀποκαταστήσας τὴν πόλιν, ἐγκαθίδρυσεν ἐν αὐτῇ καὶ Ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν (Βενιαμὴν σ. 339. Allioli σ. 414). Ἡδὴ δὲ παρεφθαρμένως καλεῖται Ναπλούς ἢ Ναμπουλούς. Ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, ὅστις τῷ 163 ἐν Ῥώμῃ τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν πίστιν διδάσκων τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ταύτην τῇ ἰδίᾳ αἵματι ἐπεσφράγισεν (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Δ'. 12).

Ἡ Συχέμ ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων ἦν ἔδρα ἰδίου Ἐπισκόπου, ἐν δὲ τῇ ἐν Ἀγκύρᾳ πρὸ τῆς Α'. Οἰκουμένης Συνόδου τῷ 314 συγκροτηθεῖση Συνόδῳ μετὰ τῶν συνελθόντων ἁγίων Πατέρων ἦν καὶ ὁ Γερμανὸς Ἐπίσκοπος Νεαπόλεως. Ἡ Συχέμ ἔχει νῦν περίπου 8 χιλιάδας κατοίκων, ὧν 500 εἰσὶν Ὀρθόδοξοι, 156 Σαμαρείταις, 150 Ἰουδαῖοι, οἱ δὲ λοιποὶ Μωμεθανοὶ (Allioli σ. 415)· καὶ νῦν ἐπὶ τὸ μεταξύ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν μῖσος εἶναι φρικτὸν, εἶναι ἀπερίγραπτον. Ἡ Ἐκκλησία τῶν ἐκεῖσε Ὀρθόδοξων τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Σαμαρείτιδος. Οἱ Ῥαββίνοι τῶν Σαμαρειτῶν φοροῦσιν ἐρυθροὺν μεταξωτὸν ἐπενδύτην, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ ἔχουσι λευκὸν κάλυμμα, ἐνῶ οἱ τῶν Ἰουδαίων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔχουσιν ἐρυθροὺν.

Ἐν Συχέμ εὐρεται ἀρχαῖος ἐπὶ μεμβράνης εἰλητὰς κώδιξ, περιλαμβανὼν μόνον τὰ βιβλία τῆς Πεντατεύχου. Οἱ Σαμαρείταις φυλάττουσιν αὐτὸν ἐπιμελῶς ἐν τῇ Συναγωγῇ αὐτῶν, δεικνύοντες δὲ εἰς τοὺς περιηγητὰς λέγουσιν, ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀλίσσα, υἱοῦ Φινεᾶς, υἱοῦ τοῦ Ἐλεάζαρ υἱοῦ τοῦ Ἀαρὼν (Βενιαμ. σ. 339).

Τέλος ῥητέον τινὰ περὶ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐν Βυζαντίῳ σωζομένου Ἀγίου Φρέατος.

Τὸ Ἅγιον Φρέαρ.

Κατὰ Νικηφόρον τὸν Κάλλιστον, ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐκ Σαμαρείας εἶχε μεταφέρει εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας τὸ στόμιον τοῦ φρέατος ἐκείνου τοῦ Ἰακώβ, ὡς καὶ τὸν λίθον, ἐφ' οὗ καθεσθῆις ὁ Κύριος συνδιέλεχθη τῇ Σαμαρείτιδι. Περὶ δὲ τῆς θέσεως καὶ τῆς δυνάμεως τούτων λέγει τὰ ἐξῆς· «Καὶ νῦν ἐς δεῦρο (περὶ τὸ 1335) ἀμφότερα διαμένονσι πρὸ τοῦ Νάρθηκος ἐξ ἀνατολῶν τῷ ναφ εἰσιόντι πρὸς τὰ εὐαγγελια, πᾶσαν καὶ παντοῖαν νόσον ἰόμενα· μάλιστα δὲ οἷς ἐκ πυρετῶν πάσχειν συμβαίνει, καὶ ῥίγους φλογίζοντας ἀλεξιφάρμακα γίνονται» (Συναξ. τῆς Κυρ. τῆς Σαμαρείτιδος). Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τοῦ ἁγίου Φρέατος, ἐν ὀρισμέναις ἐπισήμοις ἐορταῖς ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ Βασιλεὺς ἡσπάζοντο ἀλλήλους· «Καὶ εἰσελθὼν ὁ Βασιλεὺς ἐν τῇ πύλῃ τοῦ ἁγίου Φρέατος, ἅπτει κηρὸς καὶ εὐχεταί, ὁ δὲ Πατριάρχης δέχεται τὸν Βασιλέα εἰς τὴν πύλην, τὴν εἰσάγουσαν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Φρέατος εἰς τὸν ναόν, καὶ προσκυνήσαντες ἀλλήλους καὶ ἀσπασάμενοι εἰσέρχονται εἰς τὸν ναόν» (Κωνστ. Πορφ. τόμ. Α'. σ. 163. Πασπάτη τὰ Βυζαντινὰ ἀνάκτορα σ. 89—91).

Γ. Α.

Σπουδαῖον παρόραμα.

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 351 φύλλῳ (τῆς 8 Μαΐου) ἐν σελίδι 2 στήλῃ α'. στίχῳ 40 ἀρθεὶς ἀγέθῃ κατὰ παραδρομὴν τὸ οὐχὶ πρὸ τῆς λέξεως τοῦ Ἀδελφοθέου, καὶ οὕτω προέκυψε σύγχυσις τοῦ Ἰακώβου, υἱοῦ τοῦ Ζεβεδαίου, μετὰ τοῦ Ἰακώβου, υἱοῦ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἀδελφοθέου τοῦ καὶ μικροῦ ἐπιλεγόμενον. — Τὸ χειρόγραφον εἶχεν, ἥτοι Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Ἰακώβου, οὐχὶ τοῦ Ἀδελφοθέου κ.λπ. Ἡ παραδρομὴ αὕτη ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφορμὴ εἰς τινὰ συνάδελλον, ἵνα κατακρίνῃ τὸν συγγραφεὰ τοῦ περὶ τῶν Μυροφόρων ἀρθροῦ ἐπὶ ἀνακριθείᾳ, ἐνῶ ἀπλὴ ἀνάγκη εἴη ἐν τῇ αὐτῇ στήλῃ ὑποσημειώσεως περὶ τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ, κατὰ Νικηφόρον τὸν Κάλλιστον, ἥρκει νὰ πελοῖ τὸν ἐπικριτὴν ὅτι ἔλαβε χώραν παραδρομὴν, καὶ οὐδὲν ἕτερον.